

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

8 vtrum in illo vltimo fine aliæ creaturæ conueniant.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

Cap. r. non multum a prin. 10.5.

fornicationis, potest homo uelle fornicari. Sed hæc facillimè cedunt, si beatitudo, (de qua hic sermo non esset, nisi rō ul- mi finis hominis, & beatitudinis formaliter esset eadem quod ad hanc difficultatem) rectè confidetur. Non enim loquimur de ultimo fine formaliter: & dicimus quod nihil potest appeti nisi ipse, aut propter ipsum. Et quod nec negati- uè, nec contrariè potest aliter appeti. Et ad primum motiū Scoti, patet solutio in litera in responsio- ne ad tertium in hoc articulo, ubi dicitur, quod intellectu aliud cogitante vo- luntas uult propter ultimum finem virtualiter, & si non actualiter, & hoc sufficit. Ad secundum ue- rō patet responsio ex dictis in eo articulo ad primum & ad se- cundum. Inde enim habetur, quod quod- cunque pariale bonum appetatur, app- etitur saltem ut bonum appetentis: & consequenter propter vltimum finem. Nam ut in eodem corpore dicitur, inchoatio alicuius ordinatur ad cō summationem eius. Ad motum autem de contrariè appeti- bili, manifesta est re- sponso: quoniam nul- lus potest appetere contrarium suæ ple- næ pfectionis. quoniam quicquid appe- tit, appetit ut perfe- ctionem habeat ali- quam, quamuis appetat contra talem rem quæ est ultimus finis, ut patet in peccante moraliter: & præter illam, ut patet in pec- cante venialiter. Nec te moueat, quod etiam actus speculati- uos diligimus propter finem, quoniam ut hic, & inferius in quæstio. 13. articu. 3. ad primū, dicere potes, dicantur nō propter aliud, non per negationem ul- timi finis, sed per negationem alterius proximi & proprii finis. Et similiter dicuntur fi- nes aliorum non per affirmationem ul- timi finis, sed in illo ordi- ne &c.

ne; sed non semper homo cogitat de ultimo fine in omni eo quod appetit, aut facit; non ergo omnia homo appetit, aut facit propter vltimum finem.

SED CONTRA est, quod dicit * Augustinus. 19. de Ciuit. Dei. Il- lud est finis boni nostri, propter quod amantur cætera, illud autē propter seipsum.

RESPONDEO. Dicendum, quod necesse est quod omnia quæ homo appetit, appetat propter ul- timum finem, & hoc apparet du- plici ratione. Primo quidem, quæ quicquid homo appetit, appetit sub ratione boni: quod quidem si non appetitur ut bonum perfe- ctum, quod est ultimus finis, ne- cesse est ut appetatur ut tendēs in bonum perfectum: quia semper inchoatio alicuius ordinatur ad cō summationem ipsius: sicut pa- ter tam in his quæ sunt a natu- ra, quàm in his quæ sunt ab arte: & ita omnis inchoatio perfectio- nis ordinatur in perfectionem cō summata, quæ est propter ulti- mum finem. Secundo, quia ulti- mus finis hoc modo se habet in mouendo appetitum, sicut se ha- ber in aliis motionibus primum mouens. Manifestum est autem, quod causæ secundæ mouentes, non mouent, secundum quod mo- uentur a primo mouente: unde secunda appetibilia non mouent appetitū nisi in ordine ad primū appetibile, quod est ultimus finis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod actiones ludicræ non ordinantur ad aliquem finem extrinsecum: sed tantum ordinantur ad bonū ipsius ludentis, prout sunt dele- ctantes, uel requiem præstantes. bonum autem consummatū ho- minis, est ultimus finis eius.

Et similiter dicendum ad secū- dum de scientia speculatiua, quæ appetitur ut bonum quodam spe- culantis, quod comprehenditur sub bono completo, & perfecto, quod est ultimus finis.

AD TERTIUM dicendum, quod non oportet ut semper aliquis co- gitet de ultimo fine, quando cun- que aliquid appetit uel operatur: sed uirtus primæ intentionis quæ est respectu ultimi finis, manet in quolibet appetitu cuiuscunq; rei, etiam si de ultimo fine actu non cogitetur: sicut non oportet, quod qui uadit per uiam, in quo- liber passu cogi- ter de fi- ne.

NON ARTICVLVS VII. Vtrum sit vnus vltimus finis omnium hominum.

IN articulo 7. & 8. nihil occurrit scri- bendum.

AD SEPTIMUM sic proceditur. Videtur quod non omnium hominum sit vnus finis vltimus. Ma- ximè enim uidetur vltimus finis esse hominis incō- mutabile bonum: sed quidam auertuntur ab incō- mutabili bono peccando. non ergo omnium homi- num vnus est vltimus finis.

¶ 2. Præterea. Secundum vltimum finem tota ui- ta hominis regulatur. Si igitur esset vnus vltimus finis omnium hominum, sequeretur quod in ho- minibus non essent diuersa studia uiuendi: quod pa- ret esse falsum.

¶ 3. Præterea. Finis est actionis terminus: actiōnes autē sunt singularium. Homines autem etsi conueniant in natura speciei, tamen differunt secundum ea quæ ad indiuidua pertinent non ergo omnium hominū est vnus vltimus finis.

SED CONTRA est, quod * Augustinus dicit 13. de Trinit. quod omnes homines conueniunt in ap- petendo vltimum finem, qui est beatitudo.

RESPON. Dicendum, quod de ultimo fine possu- mus loqui dupliciter. Vno modo secundum ratio- nem vltimi finis: Alio modo secundum id, in quo finis vltimi ratio inuenitur. Quantum igitur ad ra- tionem vltimi finis, omnes conueniunt in appetitu finis vltimi: quia omnes appetunt suam perfe- ctionem adimpleri, quæ est ratio vltimi finis, ut dictum est. * Sed quantum ad id, in quo ista ratio inueni- tur, non omnes homines conueniunt in vltimo fi- ne. nam quidam appetunt diuitias, tanquam con- summatum bonum: quidam uerò uoluptatem: qui- dam uerò quodcunque aliud, sicut & omni gustui delectabile est dulce. Sed quibusdam maxime dele- ctabilis est dulcedo uini, quibusdam dulcedo mel- lis, aut alicuius talium. Illud tamen dulce oportet sim- pliciter esse melius delectabile, in quo maxime de- lectatur, qui habet optimum gustum: & similiter il- lud bonum oportet esse completissimum, quod tan- quam vltimum finem appetit habens effectum bene dispositum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod illi qui pec- cant auertuntur ab eo, in quo uerè inuenitur ratio ul- timi finis: non autem ab ipsa vltimi finis intentione, quam querunt falso in aliis rebus.

AD SECUNDUM dicendum, quod diuersa stu- dia uiuendi contingunt in hominibus propter diuersas res, in quibus queritur ratio summi boni.

AD TERTIUM dicendum, quod etsi actiō- nes sint singularium, tamen primum principium agendi in eis est natura, quæ tendit ad unum, ut di- ctum est.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum in illo vltimo fine alia creatura conueniam.

AD OCTAuum sic proceditur. Videtur quod in ul- timo fine hominis etiam oia alia conueniant. Fi- nis enim respondet principio: sed illud quod est prin- cipium hominum, scilicet, Deus, est etiam principium omnium aliorum, ergo in vltimo fine hominis om- nia alia conueniant.

¶ 2. Præterea. Dion dicit in li. de diu. no. * quod Deus con- uertit oia ad seipsum, tanquam ad vltimum finem: sed

Sup. ar. 5. co. & 1. Eth. lec. 9. fin.

c. 3. & 4. 10. 3.

ar. 5. huius q.

ar. 5. huius q. Int. q. 103. ar. 2. & 3. di. 38. ar. 1. & 2. cor. & 1. con. c. 75 & lib. 3. c. 17. 25. & 27. fin. & 79. & uet. q. 5. ar. 6. ad 4. c. 10. tit. pti. & c. 4. 1. par. ante pau

sed ipse est vltimus finis hominis, quia solo ipso fruendum est. ergo in fine ultimo hominis etiam alia conueniunt.

¶ 3 Præf. Finis vltimus hominis est obiectum uoluntatis: sed bonum uoluntatis est bonum vniuersale, quod est finis omnium. ergo necesse est, quod in vltimo fine hominis omnia conueniant.

SED CONTRA est, quod vltimus finis hominum est beatitudo, quam omnes appetunt, vt Augustinus dicit: ¶ sed non cadit in animalia experia rationis, ut beata sint, sicut * Augustinus dicit in libr. 83. q. non ergo in vltimo fine hominis alia conueniant.

RESPON. Dicendum, quod sicut philosophus dicit in 5. * Meta. Finis dupliciter dicitur, scilicet cuius, & quo, id est, ipsa res, & quare ratio boni inuenitur, & vltus, siue adeptio illius rei: sicut si dicamus, quod motus corporis grauis finis est uel locus inferior, vt res, vel hoc quod est esse in loco inferiori, ut vltus: & finis auri est, vel pecunia, ut res: uel possessio pecuniae, ut vltus. Si ergo loquamur de vltimo fine hominis quantum ad ipsam rem, quæ est finis, sic in vltimo fine hominis omnia alia conueniunt, quia Deus est vltimus finis hominis, & omnium aliarum rerum. Si autem loquamur de vltimo fine hominis quantum ad consecutionem finis, sic in hoc fine hominis non communicant creaturæ irrationales. Nam homo, & alia rationales creaturæ consequuntur vltimum finem cognoscendo, & amando Deum, quod non competit aliis creaturis, quæ adipiscuntur vltimum finem, in quantum participant aliquam similitudinem Dei, in quod sunt, vel viuunt, vel etiam cognoscunt.

Et per hoc patet responsio ad obiecta: nam beatitudo nominat adptionem vltimi finis.

QVAESTIO III.

De his, in quibus hominis beatitudo consistit, in octo articulis diuisa.

DEINDE considerandum est de beatitudine. Primum quidem in quibus sit. Secundum, quid sit. Tertio qualiter eam consequi possimus.

- CIRCA primum quærentur octo.
- ¶ Primo, Vtrum beatitudo consistat in diuitijs.
- ¶ Secundo, Vtrum in honoribus.
- ¶ Tertio, Vtrum in fama, siue in gloria.
- ¶ Quarto, Vtrum in potestate.
- ¶ Quinto, Vtrum in aliquo corporis bono.
- ¶ Sexto, Vtrum in voluptate.
- ¶ Septimo, Vtrum in aliquo bono animæ.
- ¶ Octauo, Vtrum in aliquo bono creato.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum beatitudo hominis consistat in diuitijs.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod beatitudo hominis in diuitijs consistat. Cui enim beatitudo sit vltimus finis hominis, in eo consistit, quod maxime in hominis affectu dominatur: huiusmodi autem sunt proprie diuitiarum. dicitur enim Eccl. 10. Pecunie obediunt omnia. ergo in diuitijs beatitudo hominis consistit.

¶ 2 Præf. Secundum Boetium in 3. de consol. * Beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus: sed in pecunijs omnia possideri uidentur, quia vt philosophus dicit in 5. Ethic. * Ad hoc numerus est inuentus, ut sit quasi fideiusor habendi pro

eo, quodcumque homo uoluerit. ergo in diuitijs beatitudo consistit.

¶ 3 Præf. Desiderium summi boni cum nunquam deficiat, videtur esse infinitum: sed hoc maxime in diuitijs inuenitur, quia auarus non impletur pecunia, vt dicitur Eccl. 5. ergo in diuitijs beatitudo consistit.

SED CONTRA. Bonum hominis in retinendo beatitudinem magis consistit, quam in emittendo ipsam: sed sicut Boet. * in 3. de consol. dicit. Diuitie effundendo, magis quam coaceruando melius nitent: siquidem auaritia semper odiosos, claros facit largitas. ergo in diuitijs beatitudo non consistit.

RESPON. Dicendum, quod impossibile est beatitudinem hominis in diuitijs consistere. Sunt enim duplices diuitie, ut philosophus dicit in 1. Poli. * scilicet naturales & artificiales. Naturales quidem diuitie sunt, quibus homini subuenitur ad defectus naturales tollendos: sicut cibus & potus, uestimenta, uehicula, & habitacula, & alia huiusmodi. Diuitie artificiales sunt, quibus secundum se natura non iuuatur, vt denarij: sed ars humana eos adiuuenit propter facilitatem commutationis, ut sint quasi mensura rerum uenalium. Manifestum est autem, quod in diuitijs naturalibus beatitudo hominis esse non potest. Quærentur. n. huiusmodi diuitie ad sustentandam naturam hominis: & ideo non possunt esse vltimus finis, sed magis ordinantur ad hominem, sicut ad finem. vnde in ordine nature omnia huiusmodi sunt infra hominem, & propter hominem facta, secundum illud Psal. 8. Omnia subiecisti sub pedibus eius. Diuitie autem artificiales non quærentur, nisi propter naturales. Non. n. quærentur, nisi quia per eas emuntur res ad vsum uitæ necessaria: vnde multo minus hnt rationem vltimi finis. Impossibile est igitur beatitudinem, quæ est vltimus finis hominis, in diuitijs esse.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod omnia corporalia obediunt pecuniæ quantum ad multitudinem stultorum, quia sola corporalia bona cognoscunt, quæ pecunia acquiri possunt. Iudicium autem de bonis humanis non debet sumi a stultis, sed a sapientibus: sicut & iudicium de saporibus ab his, qui habent gustum bene moderatum.

AD SECVNDVM dicendum, quod pecunia possunt haberi omnia uenalia, non autem spiritalia, quæ vendi non possunt: vnde dicitur Proverb. 17. Quid prodest stulto diuitias habere, cum sapientiam emere non possit.

AD TERTIVM dicendum, quod appetitus naturalium diuitiarum non est infinitus, quia secundum certam mensuram sufficiunt nature: sed appetitus diuitiarum artificialium est infinitus, quia deseruit concupiscentie inordinatæ, quæ non modificatur, ut patet per Philosophum in 1. Poli. * Aliter tñ est infinitum desiderium diuitiarum, & desiderium summi boni, nam summum bonum quanto perfectius possidetur, tanto ipsum magis amatur, & alia contemuntur: quia quanto magis habetur, magis cognoscitur. & iō dicitur Eccl. 24. Qui edunt me, adhuc esuriunt. Sed in appetitu diuitiarum, & quorumcumque temporalium bonorum, est econuerso: nã quando iam habentur, ipsa contemuntur, & alia appetuntur, sicut quod significatur Ioan. 4. cum dominus di-

¶ Super Questionis secundæ Articulum primum.

IN artic. 1. quæst. 2. in argumento in oppositum aduerte, quod licet beatus sit dare, quam accipere iuxta Domini sententiam, simpliciter loquedo, quia dare est affluentia, accipere indigentia, in hominis tamen beatitudine, quia beatitudine indiget, substantia beatitudinis consistit in accipiendo seu retinendo, & ex ipsa emanat eragatio, vt consequens.

¶ Super

Lib. 2. profa 5. cir. principi.

Cap. 6. a. medio. 5.

Cap. 6. a. medio. 5.

¶ 19. de ciui. Deit. 1. & 19. de trini. cap. 3. & 4. * Lib. 87. q. 9. 5. 10. 4. * Ex. 22. 10. 3.

D. 707. 1113.

3. contra ca. 30. Et op. 7. cap. 108. 202. de 76. Et op. 20. lib. 1. c. 8. Et Mar. 5. ca. 3. 4. & 5. Et 1. Ethic. 1. c. 5. fi. * profa 2. cir. principi. c. 1. & 1. poli. inuor. c. 6. & 7. 10. 5.